

5. Анікіна З. Л. Склад та розподіл сирфід (Diptera, Syrphidae) Прикарпаття // Тези доповідей I конференції молодих вчених західних областей УРСР. — Львів, 1972. — С. 66–67.
6. Анікіна З. Л. Сирфиды (дис. ... канд Diptera, Syrphidae) Украинских Карпат: Автореф. биол. наук: 03.00.09 / Укр. с.-х. академия. — К., 1973. — 19 с.
7. Анікіна З. Л. Фауна и экология сирфид (Diptera, Syrphidae) Украинских Карпат // Исследования по энтомологии и акарологии на Украине. Тез. докл. II съезда УЭО. — К., 1980. — С. 7–
8. Hippa H., Nielsen T.R., Steenis, J. v. 2001. The West Palearctic species of genus *Eristalis* Latrille (Diptera, Syrphidae). *Norw. J. Entomol.* 48, 289-327.
9. Peck L. V. Family Syrphidae // Soos A. & Papp L. (eds.). *Catalogue of palearctic Diptera.* — Budapest: Akademiai Kiado, 1988. — Vol. 8 (Syrphidae-Conopidae). — P. 11–230.

The Syrphidae with genus Eristalis was research in Ukrainian Carpathian. The fauna, ecology, phenology of genus Eristalis was research.

Key words: *Eristalis, Diptera, Syrphidae.*

УДК 595.763

Олександр Мателешко

ДО ВИВЧЕННЯ ЖУКІВ-АГІРТІД (COLEOPTERA, AGYRTIDAE) УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ

*В роботі подано результати досліджень твердокрилих з родини агіртід (Coleoptera, Agyrtae) Українських Карпат. Згідно з літературними даними та результатами власних досліджень, у регіоні зустрічаються всі 4 середньоєвропейські види родини. Розглянуто їхні екологічні особливості. Вид *Agyrtae bicolor* Laporte de Castelnau, 1840 не наводився раніше для Українських Карпат.*

Ключові слова: *Coleoptera, Agyrtae.*

Вступ

Біорізноманіття можна оцінювати не лише за видовим багатством, а і за кількістю вищих таксонів. Часто такі таксони представлені невеликою кількістю видів. Однією з таких груп тварин є жуки-агіртід. Родина *Agyrtae* раніше розглядалась як підродина родини мертвоїдів (*Silphidae*). Після виходу праці Лоуренса і Ньютона (Lawrence, Newton, 1982) загальноприйнята як самостійна родина. Насьогодні родина *Silphidae* вважається близькою до стафілінів (*Staphylinidae*), а можливо і її підродиною (Lawrence, Newton, 1982). Водночас *Agyrtae* на основі морфологічних і молекулярних ознак класифікується як родина, близька до *Leiodidae* (Růžička, 2005).

Біологія окремих родів і видів видів жуків-агіртід різноманітна, вивчена недостатньо, а імаго ловляться здебільшого випадково. Разом з тим, спеціальних досліджень родини в регіоні не проводилось.

Матеріал і методика

Матеріалом для написання статті послужили результати досліджень автора у різних біотопах всіх висотно-рослинних поясів Українських Карпат протягом 1980-2007 рр., а також аналіз колекційного матеріалу і літературних джерел поданій темі. Дослідження проводились за загальноприйнятими ентомологічними методиками: косіння ентомологічним сачком, ручний збір, просіви різних органічних субстратів, застосування ґрунтових пасток, тощо. Матеріал зібраний автором і знаходиться в його робочій колекції. Класифікацію родини подано за Я. Ружічкою (2005).

Результати і обговорення

Agyrtae – порівняно невелика родина твердокрилих, яка нараховує у світі близько 60 видів, що належать до чотирьох підродин. Більшість видів живе на сході Палеарктики. У Середній Європі відомо 4 види родини. П'ятий вид, що водиться у Скандинавії та у Північній Росії (*Ecanus glaber* Fabricius, 1792) був помилково наведений для Середньої Європи (Freude, 1971; Růžička, 2005). Вказівки із Словаччини (Roubal, 1930) і Галичини (Lomnicki, 1884) базуються на хибно визначених екземплярах видів з роду *Agyrtes* Frölich (Růžička, 1993). В Українських Карпатах насьогодні відомі всі середньоєвропейські види агіртід.

Підродина NECROPHILIDAE

Necrophilus subterraneus (Dahl, 1807)

Поширений у Західній і Середній Європі на Схід до Польщі, гірський вид (Freude, 1971). Жуки трапляються переважно у лісовій підстилці, під каменями, часто потрапляють у ґрунтові пастки. У фондах Львівського державного природничого музею (ЛДПМ) є екземпляр виду з хр. Чорногори (ур. "Заросляк"). На Закарпатті до цього часу не виявлений, хоча відомий із Словаччини (Růžička, 2005) і Румунії (Якобсон, 1905).

Підродина AGYRTIDAE

Agyrtecanus bicolor Laporte de Castelnau, 1840

Поширений у Європі і Азії від Франції до Туркестану (Freude, 1971). Наведений за поодинокими випадковими знахідками із Словаччини (Roubal, 1930). Біологія вивчена недостатньо, зустрічається під мохом на старих стовбурах дерев, під корю і на гниючій деревині, а також у гніздах мурашок (Roubal, 1930; Freude, 1971). Нами знайдений у південно-західних передгір'ях регіону досліджень (ок. с. Оріховиця Ужгородського р-ну). Загалом протягом 1999-2006 рр. зареєстровано понад 70 особин виду. Жуки в неактивному стані поодинокі трапляються у жовтні-листопаді в підстилці старих дубово-букових лісів. Активізуються після заморозків наприкінці листопада – початку грудня. В цей час жуки часто потрапляють до калюж на узліссях. Під час зимових відлиг ми спостерігали жуків, що повільно повзають по снігу разом із стафілінами *Acidota crenata* F. і льодовичниками *Boreus* sp. Таким чином, в умовах Закарпаття для виду характерна осінньо-зимова активність. Вперше наводиться для Українських Карпат.

Agyrtes castaneus (Fabricius, 1792)

Поширений у Європі від Північної Франції і Греції до Данії і Швеції, у Малій Азії (Якобсон, 1905). У Середній Європі локальний і рідкісний, частіше зустрічається у її східній частині (Freude, 1971). Наведений для колишніх Волинської і Київської губерній (Якобсон, 1905), м. Ужгорода (Roubal, 1930). Зустрічається навесні в піщаних місцях, на полях, городах під рослинними рештками і гноєм, часто з видами з роду *Aphodius* Ill., з якими схожий габітуально; в гори не підіймається (Roubal, 1930). Нами знайдений у південно-західних передгір'ях, в калюжі на узліссі дубового лісу (ок. с. Невицьке Ужгородського р-ну, 16.06.1994).

Підродина PTEROLOMATIDAE

Pteroloma forstroemi (Gyllenhal, 1810)

Бореомонтанний вид, поширений на півночі і в горах Середньої Європи, а також у Сибіру до Камчатки. Вказується найчастіше з берегів гірських потоків, де живе у мохові і під камінням. Нами знайдений в урочищі Товстий Грунь (хр. Черногора), під каменем на березі потоку "Озірний" (04.06.1999, збори Р. Варговича і автора). За даними Я. Ружічки (усне повідомлення), вид характерний для сфагнових боліт, а знахідки на берегах текучих водойм є результатом дрифту із заболочених витоків. Так, локальні популяції виду відомі із сфагнових боліт Чехії і Прикарпаття (фонди ЛДПМ). Потік, на березі якого знайдено вид, також бере початок із чисельних сфагнових боліт і заростаючих озер урочища "Озірний" Чорногірського масиву. Вид не вказувався раніше для Закарпаття.

Література

1. Якобсон Г. Г. Жуки России и Западной Европы. – СПб, 1905. – 1024 с.
2. Freude H. Familie: Silphidae // Die Käfer Mitteleuropas. Aephaga.— Krefeld: Goecke & Evers. —1971. —Bd. 3. —P. 190-201.
3. Lawrence J. F., Newton A. F. Evolution and Classification of beetles // Ann. Rev. Ecol. Syst. – 1982, 13. – P. 261-290.
4. Łomnicki M. Catalogus Coleopterorum Haliciae. – Leopoli, 1884. – 43 p.
5. Roubal J. Katalog Coleopter (brouků) Slovenska a Podkarpatska. – Praha, 1930. – Т. 1. – 527 s.
6. Růžička J. Agyrtidae // Check-list of Czechoslovak Insects IV (Coleoptera) Seznam československých brouků. – Praha: Folia Hejrovskyana, 1993. – Suppl. 1. – P. 33.
7. Růžička J. Agyrtidae, Silphidae // Folia Hejrovskyana, Serie B. – 2005. – P. 33. – 3. – 9 P.

The results of Agyrtidae family (Coleoptera) investigations of the Ukrainian Carpathians are presented. According to literary and own data the fauna of this region numbers 4 species of the family. The ecology of the species is discussed. Species Agyrtecanus bicolor Laporte de Castelnau, 1840 is first recorded for the Ukrainian Carpathians.

Key words: Coleoptera, Agyrtidae.